

*Koulun kerhoto -
nykytila ja kehitystarpeet*

Tiivistelmä

Kerhokeskus – koulutyön tuki ry toteutti Opetushallituksen toimeksiannosta kyselyn, jolla selvitettiin koulujen kerhotyön tämän hetkistä määrää ja kehitystarpeita. Kysely lähetettiin jokaiseen Suomen peruskouluun. Lomakkeen täytti rehtori tai kerhoista vastaava opettaja. Vastausprosentti oli 41,3 %.

Kyselyn mukaan kerhoja on noin 61 prosentissa peruskouluja. Yleisimmin kerhoja on yhdestä kymmeneen, mutta joissakin kouluissa voi olla kerhotoimintaa jopa 80 tuntia viikossa kaikkiaan 30 kerhossa. Kerhotoiminnan kannalta huonoin tilanne on pienissä, alle 50 oppilaan kouluissa, joissa yli puolessa ei järjestetä kerhoja.

Kyselyyn vastanneista 64 % on sitä mieltä, että kerhotyöstä nykyisin maksettava Opetusalan virkaehtosopimuksen mukainen palkkio on riittävä. Ongelmana on vain se, ettei kerhotyötä arvosteta, eikä opetustoimen resursseja haluta käyttää ohjaajapalkkioihin. Vastanneet rehtorit ja opettajat argumentoivatkin vahvasti kerhotyön positiivisten vaikutusten nostamista esiin. Näinä mainitaan mm. oppilaiden myönteisen minäkuvan ja itsetunnon kehitys, mielekkään ja pitkäjänteisen harrastusmahdollisuuden tarjoaminen, kouluviihtyvyyden paraneminen sekä opettajan ja oppilaan suhteen paraneminen kerhotyössä.

Kyselyn perusteella väittämä siitä, että opettajat eivät kategorisesti enää jaksaisi tai haluaisi ohjata kerhoja, on väärä. Kiinnostusta kerhon ohjaamiseen arvioidaan olevan joka neljännellä opettajalla. Tällä hetkellä kouluissa, joissa kerhoja ei ole, 28 % opettajista olisi halukkaita kerhonohjaajiksi.

Koulun kerhotyön kehitystarpeiksi nousevat kyselyn perusteella kerhotyön arvostuksen nostaminen, yhteistyön luominen koulun kerhojen, järjestöjen ja taiteen perusopetuksen välille. Myös erilaisia tukipalveluja, kuten kerhoille tarkoitettuja aineisto- ja sisältöpaketteja toivottiin.

Lukijalle	3
1 Kerhotoiminnan puitteet	3
2 Kyselyn toteuttamisesta	5
3 Kyselyn tulokset.....	6
3.1 Vastausprosentti	6
3.2 Kerhojen määrä	7
3.3 Kerhotoiminta erikokoisissa kouluissa	7
3.4 Palkkiot	8
3.5 Kerhot heti koulutuntien jälkeen.....	9
3.6 Kerhotyön yhdistäminen koulutyöhön.....	10
3.7 Opettajien kiinnostus kerhojen ohjaamiseen.....	11
3.8 Kerhotoiminnan vaikutukset ja mahdollisuudet	12
3.9 Kerhotoiminnan pulmat	13
4 Kerhotoiminnan kehityshaasteet	17
Lähdeluettelo.....	20
Liitteet	21

Lukijalle

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta on syksystä 2004 ollut lakisääteistä, ja kunnilla on ollut mahdollisuus saada siihen valtionosuutta. Näin keskustelu, joka alkoi 1990-luvun lopulla lasten turvattomista iltapäivistä, on johtanut lopulta konkreettisiin toimiin. Iltapäivätoiminnan lainsäädäntöä vahvistettaessa opetusministeriön aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämistä pohtinut työryhmä esitti mietinnössään 29:2002, että 3.-9. luokkalaisille tulisi olla tarjolla vähintään yksi tunti harrastustoimintaa viikossa. Tähän tarjontaan ovat aiemmin vastanneet koulujen kerhot. Lukuvuonna 1990-91 tilastoitiin yli 19 000 koulun kerhoa, joissa harrasti liki 350 000 lasta ja nuorta. Viime vuosina eksaktia tietoa kerhotoiminnan volyymeista ei ole saatu, mutta Kerhotyöryhmän 1998 tekemän kyselyn mukaan kerhojen määrä oli pudonnut puoleen vuosikymmenen alun tasosta.¹ Syinä on taloudellisten resurssien puutteen lisäksi pidetty opettajien työmäärän lisääntymistä. On esitetty, etteivät opettajat enää haluaisi tai jaksaisi toimia kerhonoijaajina samassa määrin kuin 1990-luvun alussa.²

Syksyllä 2003 Kerhokeskus – koulutyön tuki ry ja Opetushallitus sopivat, että Opetushallitus antaa Kerhokeskukselle toimeksiannon laatia kysely, jossa selvitettäisiin, onko opettajilla vielä halukkuutta kerhojen ohjaamiseen ja millaista kompensatiota he haluaisivat työstään. Myös kerhotoiminnan ongelmakohtia päätettiin kysyä.

Raportti jakautuu kolmeen pääosaan. Ensimmäisessä osassa käsitellään kyselyn tekemisen tausta ja syyt, asemoidaan kerhotoiminta yhteiskunnalliseen ja poliittiseen keskusteluun, selvitetään kyselyn tavoitteet, toteuttamisen tapa ja kyselylomake. Toisessa osassa ovat kyselyn tulokset, kerhotoiminnan tila, opettajien halukkuus kerhonoijaajiksi, kerhotoiminnan edellytykset ja ongelmakohdat. Kolmas osa on tulosten esittelyä ja esiin nousseiden kerhotoiminnan kehittämistarpeiden pohdintaa.

Tässä raportissa iltapäivätoiminnalla tarkoitetaan 1.-2. luokkalaisille tarkoitettua toimintaa. Koulun kerhotoiminnalla tarkoitetaan perusopetuslain 47 pykälässä mainittua ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyä koulun toiminta- tai työsuunnitelmaan kirjoitettua kerhotoimintaa, josta koulu vastaa. Järjestöjen harrastuskerhoilla tarkoitetaan järjestöjen, seurakunnan tai muun tahon järjestämää harrastustoimintaa, joka voi tapahtua koulun tiloissa.

¹ Järvinen, M (2002). KERHOT NETISSÄ / Selvitys kerhotoiminnan volyymeista opetusministeriön aamu- ja iltapäivätoiminnan työryhmää varten.
[[http://rhino.probatus.com/kerhonetti/bulletin.nsf/e7c3c879878116a6c225655c0054e382/00e1740cee0b45d6c2256bf0002b3bec/\\$FILE/kerhot2002opm.doc](http://rhino.probatus.com/kerhonetti/bulletin.nsf/e7c3c879878116a6c225655c0054e382/00e1740cee0b45d6c2256bf0002b3bec/$FILE/kerhot2002opm.doc)]. (24082004)

² Koivisto, K (2002) Nuorison sivistämisestä turvallisiin iltapäiviin. Kerhokeskus - koulutyön tuki ry

1 Kerhotoiminnan puitteet

Puitteet kerhotoiminnalle on asetettu jo Euroopan Unionin tasolla: nuorisoo on nostettu koko Unionin laajuiseksi strategiseksi prioriteetiksi. EU:n nuorisopolitiikan valkoinen kirja 2002 luo puitteet sektorirajat ylittävälle laajapohjaiselle nuorisopolitiikan toteuttamiselle jäsenmaissa. Valkoisessa kirjassa käsitellään tapoja, joilla nuorten osallistumista päätöksentekoon, kansalaisoppimista, työllisyyttä, liikkuvuutta ja sosiaalista hyvinvointia voitaisiin edistää.¹

Pääministeri Vanhasen hallituksen hallitusohjelmassa on nostettu esille nuorten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen ja tehostaminen yhteiskunnallisessa ja nuoria itseään koskevassa päätöksenteossa. Valtioneuvosto on ottanut välineekseen kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman, jossa kiinnitetään erityistä huomiota vähemmän koulutettujen, pienituloisten, syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kiinnittämiseen kansalaisyhteiskuntaan². Sosiaali- ja terveystministeriön mukaan nuorten syrjäytyminen on noussut yhdeksi merkittävimmistä yhteiskuntapoliittisista kysymyksistä.³ Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy pitääkin aloittaa varhaisessa vaiheessa. Päiväkoti ja koulu voivat ehkäistä jo alkanutta syrjäytymiskehitystä⁴. Välineenä syrjäytymiskehityksen katkaisemiseen ja nuorten kasvattamiseen aktiiviksi kansalaisiksi nähdään harrastustottumusten luominen koulun kerhojen kautta.⁵

Lait koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisestä vahvistettiin 19.12.2003. Lakiuudistuksessa tehtiin muutoksia muun muassa perusopetuslakiin ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin. Ennen lakien uudistamista ei lainsäädännössä ole koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämistä säädetty selkeästi minkään julkisen hallinnon tehtäväksi.⁶ Lain myötä 1.-2.-luokkalaisten iltapäivätoiminta tuli valtionavun piiriin 57 % valtionosuudella. Tämän lisäksi opetusministeriö on suunnannut lääninhallitusten kautta vuonna 2004 miljoona euroa 3.-9.-luokkalaisten harrastustoimintaan.

Koulun kerhotoiminta, joka luetaan osaksi aamu- ja iltapäivätoimintaa, on kirjoitettu perusopetuslakiin. Koulujen kerhot ovat osa koulun toimintaa ja ne tulee kirjoittaa koulun toimintasuunnitelmiin. Koulun kerhotoiminta on oppilaille maksutonta. Ohjaajapalkkiot maksetaan sivistystoimen varoista. Kerhotoiminnan tavoitteet on määritelty normina Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, jotka on vahvistettu 16.1.2004.

-
- ¹ European Union (2001). Euroopan komission valkoinen kirja / Eu:n nuorisopolitiikan uudet tuulet. [http://europa.eu.int/comm/youth/whitepaper/download/whitepaper_fi.pdf] (22082004)
- ² Valtioneuvoston kanslia (2003). Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003. [www.valtioneuvosto.fi/tiedostot/pdf/fi/36117.pdf] (22082004)
- ³ Sosiaali- ja Terveysministeriö (2004). Tiedote 152/2004. [<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/1823/index.htx>].(23082004)
- ⁴ Opetusministeriö (2003). Lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy koulutuksen alalla. [<http://www.minedu.fi/julkaisut/koulutus/2003/tr04/kuvailu.html>]. (21082004)
- ⁵ Sosiaali- ja Terveysministeriö (2004). Tiedote 152/2004. [<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/1823/index.htx>].(23082004)
- ⁶ Valtioneuvosto (2003). Laki perusopetuslain muuttamisesta / Säädökset vuosi 2003. [[http://finlex1.edita.fi/dynaweb/stp/stp/2003sd/@ebt-link?showtoc=false;target=IDMATCH\(id,20031136.sd\)](http://finlex1.edita.fi/dynaweb/stp/stp/2003sd/@ebt-link?showtoc=false;target=IDMATCH(id,20031136.sd))] (28092004)

2 Kyselyn toteuttamisesta

Kerhokeskus - koulutyön tuki ry toteutti kyselyn Opetushallituksen toimeksiannosta.

Kyselylomake (ks. liite 1) tuotettiin Kerhokeskuksen ja Opetushallituksen yhteistyönä.

Lomakkeet lähetettiin kaikille Suomen peruskouluille helmikuussa 2004 Opetushallituksen lähetekirjeellä. Lomakkeiden viimeinen palautuspäivä oli 29.2.2004.

Lomake lähetettiin koulujen rehtoreille. Heidän tuli täyttää lomake opettajakuntansa nimissä tai delegoida tietojen kokoaminen kerhotoiminnasta vastaavalle opettajalle. Lomake testattiin ennen kouluille lähettämistä.

Lomakkeita lähetettiin 3 691 kappaletta, joista suomenkielisiin kouluihin 3 387 kappaletta ja ruotsinkielisiin kouluihin 304 kappaletta. Lomakkeessa tiedusteltiin koulun kokoa, opettajien määrää, opettajien keskimääräistä työvuosien määrää, kerhojen määrää, sopivaa kerhotuntien määrää, sopivaa kerhotyöstä maksettavan palkkion suuruutta ja parasta ajankohtaa kerhojen järjestämiselle. Lisäksi vastaajia pyydettiin kertomaan, miten kerhotoiminta on heidän koulussaan järjestetty, minkä tulisi muuttua, jotta opettajat kiinnostuisivat kerhojen vetämisestä, mitä hyvää kerhotoiminnassa on ja minkä eri oppiaineiden yhteyteen kerhotoiminta erityisesti sopii (ks. liite 1).

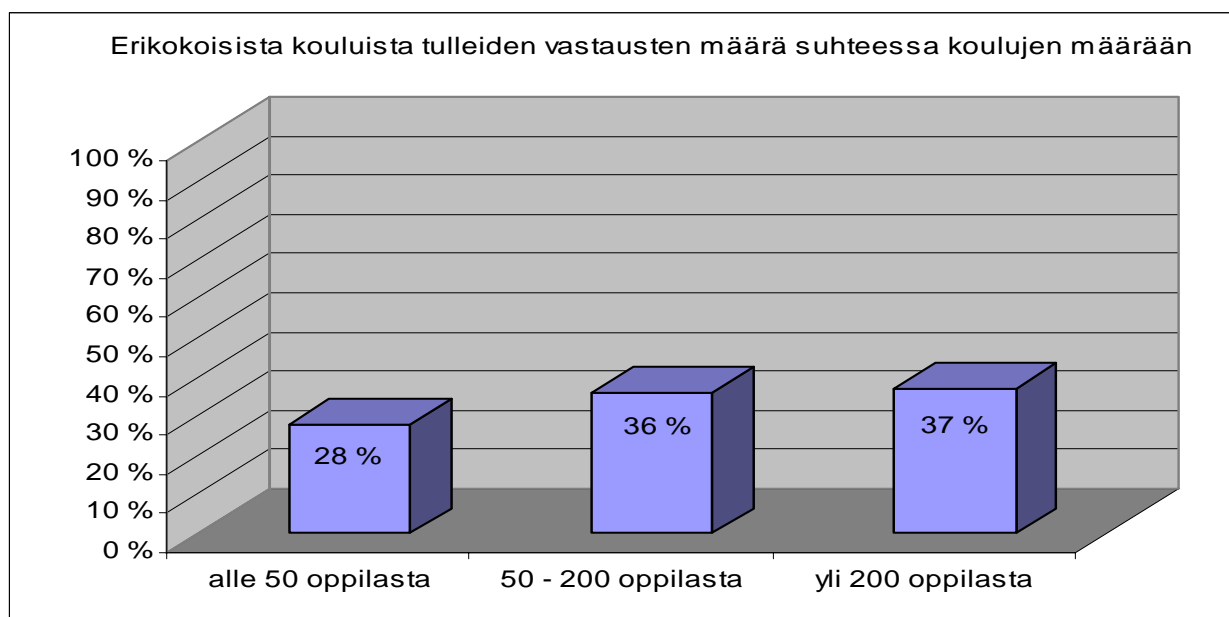
Kyselyn perusteella voidaan arvioida kerhojen ohjaajiksi potentiaalisten tai halukkaiden opettajien osuutta perusopetuksen opettajakunnasta. Sen sijaan kysely ei kerro, kuinka moni opettajista jo ohjaa kerhoja. Aineenopettajia tai luokanopettajia ei myöskään ole eroteltu kyselyssä.

Kerhokyselyn tavoitteena oli kerätä tietoa koulujen järjestämästä kerhotoiminnasta ja erityisesti opettajien halukkuudesta järjestää kerhotoimintaa. Tavoitteena oli myös löytää suurimmat ongelmat ja haasteet kerhojen järjestämisessä. Kyselyllä pyrittiin löytämään opettajien toivomia kerhotoiminnan kehittämiskohteita.

3 Kyselyn tulokset

3.1 Vastausprosentti

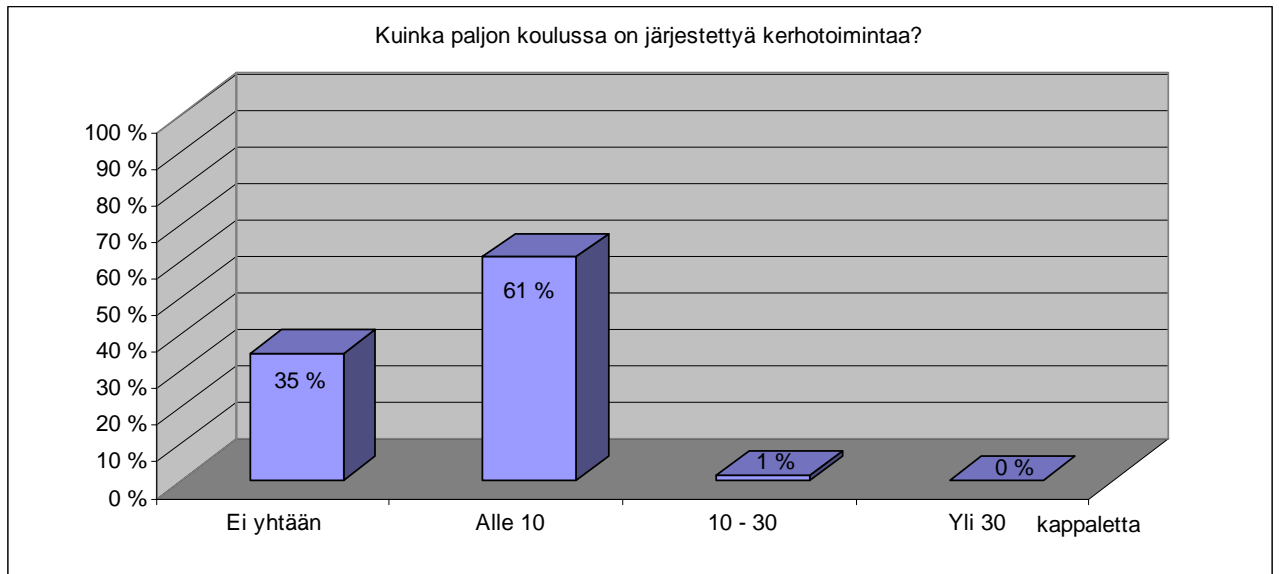
Kyselylomakkeita palautettiin Kerhokeskus - koulutyön tuki ry:hyn 1523 kpl. Vastausprosentti oli 41,3 %. Vastaaminen koettiin mielekkääksi, koska lomakkeessa kysyttiin koulujen toiveita ja tarvitsemia resursseja kerhotoiminnan järjestämiseen. Vastanneista kouluista aktiivisimpia olivat suuret, yli 200 oppilaan koulut, joita oli 37 % vastanneista. Keskikokoisista 50-200 oppilaan kouluista vastauksia tuli 36%. Pieniä alle 50 oppilaan kouluja oli vähän: niitä oli vastaajista 28%. (ks. taulukko 1). Tulokset edustavat siis pääosin suurten koulujen näkemyksiä. Pienten koulujen into esittää näkemyksiään kerhotoiminnasta oli siis vähäistä. Syynä tähän on kyselyn perusteella se, että juuri pikkukoulut ovat säästösyihin vedoten joutuneet leikkaamaan kerhotoimintaansa. Kysymykset eivät siis näytä olleen tälle vastaajajoukolle täysin relevantteja.

Taulukko 1: Oppilasmäärältään erikokoisista kouluista tulleiden vastausten määrä suhteessa koulujen määrään

3.2 Kerhojen määrä

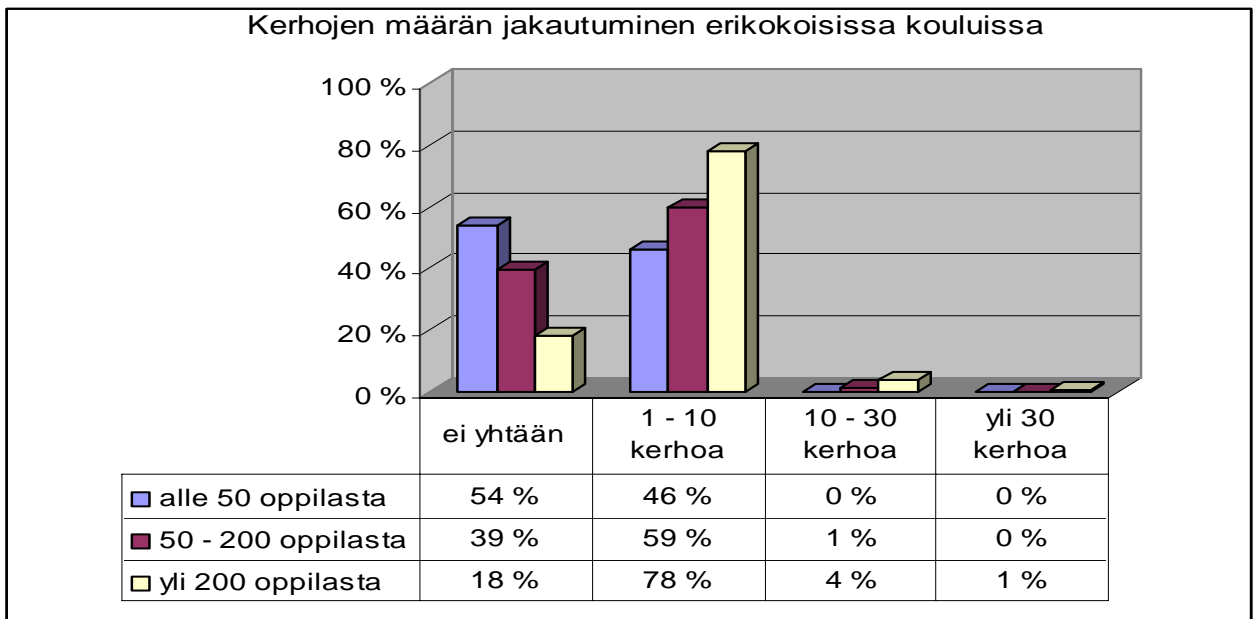
Joka kolmannessa vastanneista kouluista ei järjestetä kerhoja. Kouluista 61 prosentilla kerhoja on yhdestä kymmeneen kerhoa. (ks. taulukko 2). Muutamassa koulussa kerhotoiminta kukoistaa.

Taulukko 2: Kuinka paljon koulussa on järjestetty kerhotoimintaa?

3.3 Kerhotoiminta erikokoisissa kouluissa

Koulun koko vaikuttaa kerhotoiminnan järjestämiseen. Suurissa yli 200 oppilaan kouluissa kerhoja on todennäköisemmin suhteellisesti enemmän kuin pikkukouluissa. Pienistä alle 50 oppilaan kouluista 54 prosenttia vastanneista ilmoittaa, ettei heillä ole kerhoja. Kun taas suurista kouluista vain 12 prosenttia ilmoittaa, ettei järjestä kerhotoimintaa. Jos pienillä kouluilla on kerhoja, niitä on alle kymmenen. Suurista kouluista 82 prosentilla on kerhoja, tavallisimmin yhdestä kymmeneen. Keskokoon 50-200 oppilaan kouluista 39 prosentilla ei ole kerhoja. Yhdestä kymmeneen kerhoa järjestävistä kouluista on 59 % keskikokoisia kouluja. Vain muutamissa kouluissa on kerhoja 10 - 30. (ks. taulukko 3).

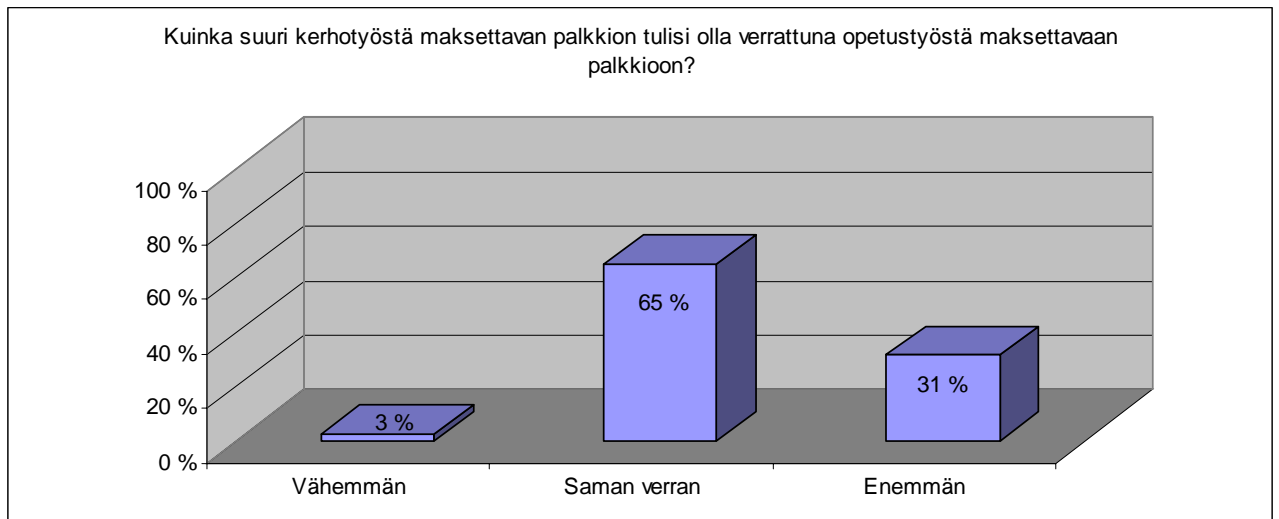
Taulukko 3: Kerhojen määrän jakautuminen oppilasmäärältään erikokoisissa kouluissa

3.4 Palkkiot

Palkkio koulun kerhon ohjaamisesta maksetaan Opetusalan virkaehtosopimuksen mukaisesti. Opettajat saavat kerhotuntien ohjaamisesta samansuuruisen korvauksen kuin normaalista opetustyöstä. Kerhokyselyyn vastanneista 64 % on sitä mieltä, että palkkio on riittävä (ks. taulukko 4).

Vastaajista 32% haluaisi kerhotyöstä suuremman palkkion kuin opetustyöstä. Heidän mielestään kerhotyö on verrattavissa ylityöhön, ja he haluaisivat kerhotyöstä ylityöpalkkion suuruisen korvauksen. Vain 3 % vastaajista tyytyisi nykyistä pienempään palkkioon. Heidän mielestään vastuu kerhotuntien ohjaamisesta ei ole yhtä suuri kuin normaaleista oppitunneista ja palkkiokin voisi olla pienempi.

Kyselyyn vastanneiden mukaan kerhotyön ohjaajapalkkioiden resursointi on monesti arvostuskysymys: kerhotyötä väheksytään, eikä sen monialaisia ja laajoja merkityksiä ymmärretä. Eräs vastaaja kirjoittaakin, että ” pitäisi lopettaa kerhotoiminnan aliarviointi ja ilmaiseksi teettämisen mentaliteetti.” Vastaajat toivovatkin, että kerhotyön tarpeellisuutta lasten positiivisen kehityksen edesauttajana pitäisi korostaa.

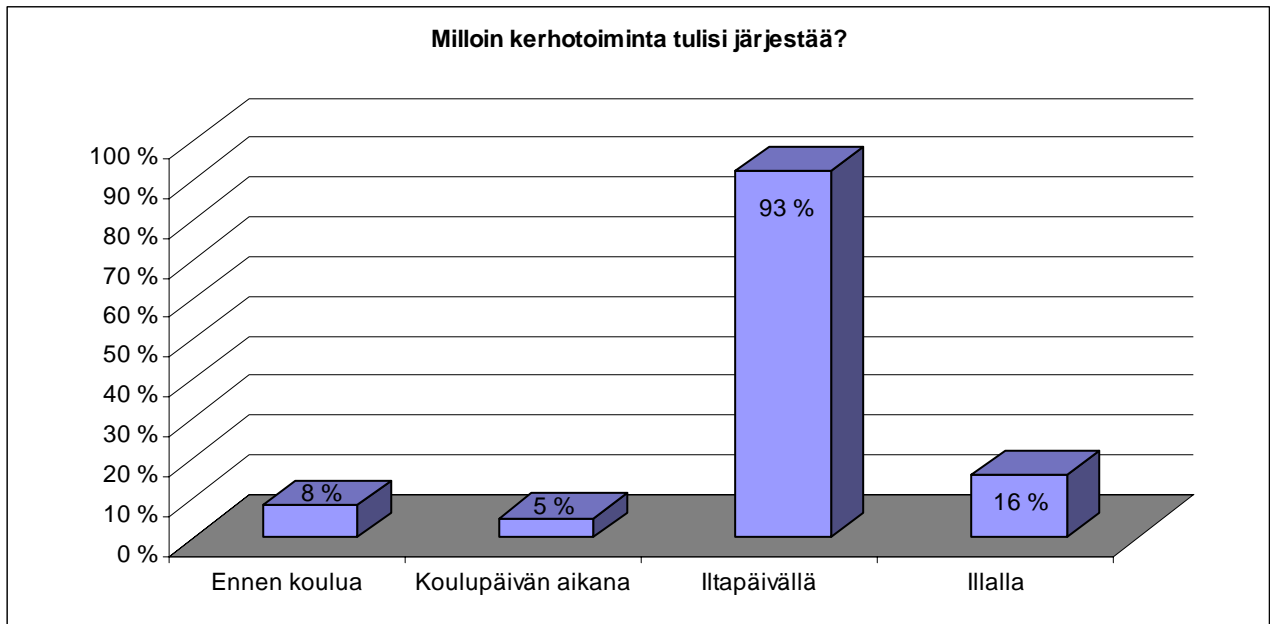

Taulukko 4: Kyselyyn vastanneiden mukaan kerhotyöstä maksettavan palkkion tulisi olla suuruudeltaan opetustyöstä maksettavaan palkkioon verrattuna

3.5 Kerhot heti koulutuntien jälkeen

Parhaana ja sopivimpana ajankohtana koulun kerhoille pidettiin iltapäivää heti koulutuntien jälkeen. Tätä mieltä oli 93 % vastaajista. (ks. taulukko 5). Toisena mahdollisena ajankohtana pidettiin iltaa, jolloin lapset kävisivät koulun jälkeen välillä kotona. Iltaa kannatti 16 % vastaajista.

Liki kymmenen prosenttia vastaajista näki myös aamut mahdollisina ajankohtina kerhotunneille. Sen sijaan koulupäivien sisään hyppytunneille kerhot sijoittaisi vain 5 % vastaajista. Tässä kohdassa oli mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja, jonka takia kokonaisprosentti nousee yli 100:n.

Taulukko 5: Milloin kerhotoiminta tulisi järjestää?

3.6 Kerhotyön yhdistäminen koulutyöhön

Kyselyyn vastanneista 76 % on sitä mieltä, ettei kerhoissa enää tule käsitellä koulun muuhun opetukseen liittyviä sisältöjä. Kerhot hahmotetaan oppilaiden vapaa-ajaksi, jolloin muita kuin koulutyöhön liittyviä kiinnostuksen kohteita pitäisi korostaa. Yleistäen sanottuna kerhot eivät näiden vastaajien mukaan ole läksynlukupaikkoja. Kerhot on hahmotettu lähtökohdaltaan muusta koulutyöstä poikkeavaksi toiminnaksi. ”Kerhojen pitäisi olla vaihtoehtoista toimintaa koulutyölle, ei tuntien jatkamista aamuun tai iltaan”, kirjoittaa eräs vastaaja. Kerhot ovat myös paikkoja, joissa voi harrastaa mieluisia asioita ilman suoritevelvoitetta ja arviointia, ”open ja lasten tapaaminen ”siviilissä” harrastamisen merkeissä, vapaaehtoisesti ja ilman suorituspainetta”.

Sen sijaan vastaajista 24 % näki kerhot mahdollisuutena käsitellä muutoinkin kouluopetuksessa esillä olevia teemoja, mutta ehkä tavallista syvällisemmin. ”Korkeatasoiset, ammattilaisten vetämät taito- ja taideaineiden kerhot täydentävät mielekkäällä tavalla myös koulun opetustyötä”, kiteyttää eräs vastaaja. Vastausprosentin virhemarginaalia lisää se, että osa vastaajista oli ymmärtänyt kysymyksellä tarkoitettavan kerhojen sisällyttämistä koulupäivän sisään.

3.7 Opettajien kiinnostus kerhojen ohjaamiseen

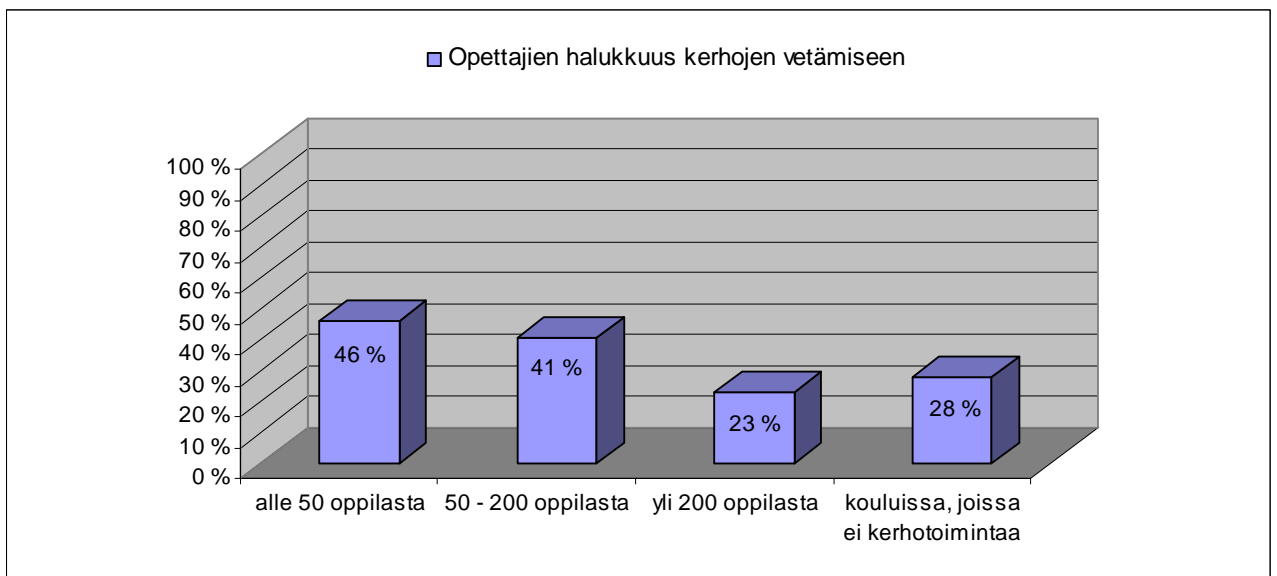
Kyselyyn vastanneet rehtorit ja koulun kerhotoiminnasta vastaavat opettajat arvioivat keskimäärin joka neljännen opettajan olevan kiinnostunut kerhojen ohjaamisesta. Tämä prosentti suuntaa antava, sillä erityisesti isoissa kouluissa kyselyyn vastanneet rehtorit ilmoittivat kerhojen ohjaamisesta kiinnostuneiden opettajien määrän arviona.

Pienten koulujen opettajat olisivat innokkaimpia kerhonohtajia: peräti 46 % pienten koulujen opettajista haluaisi ohjata kerhotunteja. Koulun koon kasvaessa opettajien kiinnostus kerhotyöhön vähenee. 50 - 200 oppilaan kouluissa opettajista 41 % olisi valmis ohjaamaan kerhoja, suurimmissa kouluissa ainoastaan 23 % opettajista on kiinnostunut tästä työstä. (ks. taulukko 6).

Huomionarvoista on se, että tällä hetkellä kouluissa, joissa kerhotoimintaa ei ole, vastaajat arvioivat 28 % opettajista olevan kiinnostuneita kerhojen ohjaamisesta. (ks. taulukko 6).

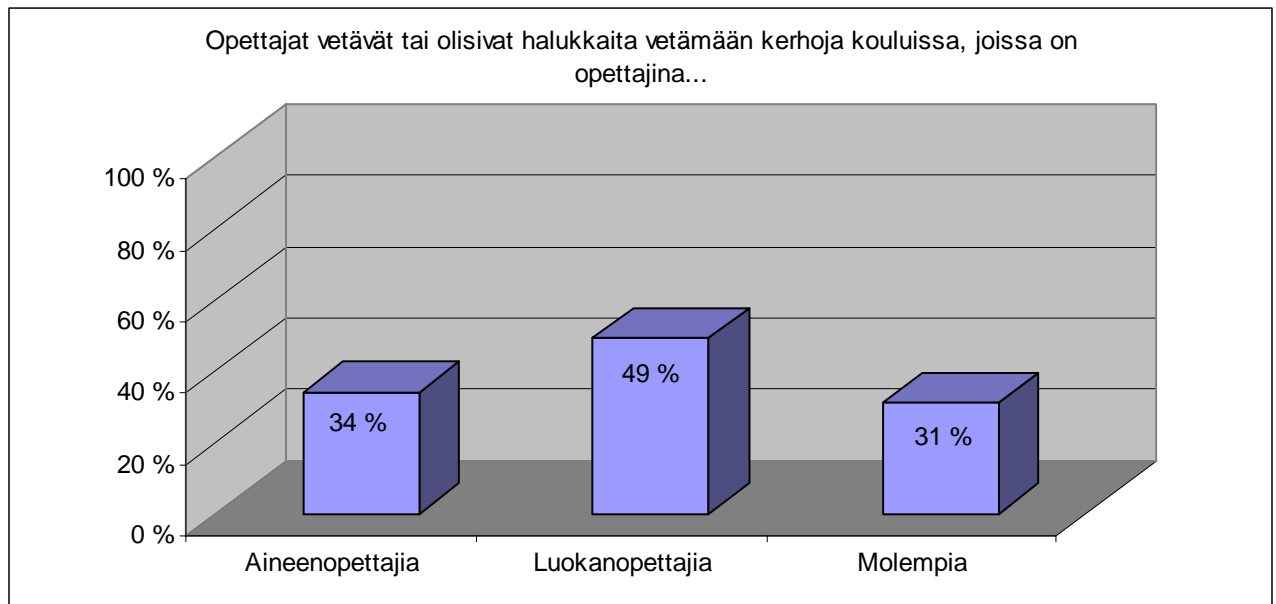
Opettajakunnassa on siis edelleen hyödyntämätöntä potentiaalia kerhonohtajiksi.

”Kerhotoimintaa ei saa jättää pois koulujen elämästä. Sitä ei pidä myöskään ulkoistaa”, toivoo eräs vastaaja. Tulosten perusteella oletukset siitä, että opettajat yhtenäisenä joukkona eivät jaksaisi tai haluaisi ohjata kerhoja koulupäivän jälkeen, näyttävät siis vääriltä.

Taulukko 6: Koulun koon yhteys opettajien halukkuuteen vetää kerhotoimintaa

Kouluissa, joissa on opettajina pelkästään luokanopettajia, on halukkuus kerhojen vetämiseen yli 15 prosenttiyksikköä suurempi kuin kouluissa, joissa opettajina on ainoastaan aineenopettajia. Koulut, joissa opettajina on sekä luokanopettajia että aineenopettajia halukkuus kerhojen vetämisestä kohtaan on alhaisin; 31% opettajista joko vetää tai on halukas vetämään kerhoa. (ks. taulukko 7).

Taulukko 7: Halukkuus kerhojen vetämiseen kouluissa, joissa opettajina luokanopettajia, aineenopettajia tai molempia

Ero ei selity luokanopettajien ja aineenopettajien työn erilaisuudella, koska kouluissa, joissa opettajina on molempia, kiinnostus kerhojen vetämisestä kohtaan on alhaisin. Myöskään vastaukset kyselyn avoimiin kysymyksiin eivät selitä tulosta.

3.8 Kerhotoiminnan vaikutukset ja mahdollisuudet

Kyselyyn vastanneiden mukaan kerhotoiminnan tuoma sosiaalisuus vahvistaa nuoren itsetuntoa ja luo yhteenkuuluvuuden tunnetta. Kerhotoiminnalla voidaan myös herättää nuoren kiinnostus uuden harrastuksen aloittamiseen. Harrastukset nähdään henkisen hyvinvoinnin edistäjinä ja syrjäytymisen ehkäisijöinä. Lapset ja nuoret saavat kerhoissa onnistumisen kokemuksia, mikä tukee heidän sosioemotionaalista kehitystään. Kerhoja pidettiin myös hyvänä tapana tarjota nuorille mielekästä tekemistä heidän vapaa-aikanaan. Tärkeää on erään vastaajan mukaan ”lasten yksilöllisten kykyjen esiin houkuttelu, yhdessä puuhaaminen, oivaltaminen ja keskinäinen kannustus”.

Kerhotoiminnan arvona pidettiin myös sen tasa-arvoisuutta. Maksuttomana palveluna taloudelliset seikat eivät ole esteenä harrastukselle tai uuteen asiaan tutustumiselle. Koulun kerhoihin ei ole myöskään karsintaa, vaan ne ovat avoimia kaikille koulun oppilaille. ”Lapsille on kerhoissa ohjattua toimintaa ilman velvoitetta KILPAILLA, kuten monesti varsinkin liikuntaseuroissa on”, kiteyttää eräs vastaaja. Tärkeänä korostettiin myös sitä, että kerhoissa syntyy kaverisuhteita myös yli luokkarajojen. Kerhojen positiivisena vaikutuksena pidettiin kiusaamisen ja muun pahanteon vähenemistä. Kerhoissa toteutuu myös alueellinen tasa-arvo: ”Kerhoissa lapset saavat harrastaa myös täällä periferiassa ja tehdä asioita, joista ovat kiinnostuneita.”

Muina kerhotoiminnan vaikutuksina vastaajat luettelevat positiivisia vaikutuksia koulutyöhön yleensä: innostuneisuus opiskelua kohtaan ja positiivinen suhtautuminen kouluun lisääntyvät. Opettajan ja oppilaan suhde paranee vapaa-ajan toiminnassa, joka heijastuu koulun toimintaan koulumyönteisyytenä. Kerhot tuottavat monesti myös valmista ohjelmaa koulun tilaisuuksiin.

3.9 Kerhotoiminnan pulmat

Vastaajien mukaan kerhojen pitäisi olla koulun perustoimintaa. Suurimpana esteenä koulun kerhotoiminnalle nähdään kuitenkin taloudellisten resurssien puute tai vähyys. Opetustoimen rahoitus on monessa kunnassa puristettu niin tiukalle, ettei koululla riitä enää resursseja kerhonohjaajien palkkioihin. Ratkaisuna ehdotetaan jonkinlaista korvamerkkiä kerhotoiminnan resursseihin tai ainakin jonkinlaista kerhotuntien kiintiöintiä opetusministeriön aamu- ja iltapäivätoiminnan muistion 29:2002 suuntaisesti.

Jonkin verran kitkaa aiheutuu myös tilakysymyksistä. Joissain tapauksissa koulujen tilat on iltapäivisin ja iltaisin vuokrattu niin tarkkaan ulkopuolisten käyttöön, ettei koulun kerholle enää ole tilaa. Erityisesti koulujen liikuntasalit ovat monesti tehokäytössä. Hyvät työskentelyolosuhteet, opetusvälineet, kalusteet ja varusteet edistävät koulun tuloksellista toimintaa. Tarvitaan opetustiloja, jotka tukevat koulun työskentelytapoja ja niiden kehittämistä ja samalla tarjoavat niin opettajille kuin oppilaillekin viihtyisän ja motivoivan fyysisen työympäristön. Koulun monipuolinen kehittäminen edellyttää myös työympäristön kehittämistä.¹

Myös pitkät etäisyydet ja koulukuljetukset ovat etenkin maaseudulla kerhotoiminnan esteenä. Kuntien koulutoimelle olisi haastetta ottaa edes jossain mahdollisessa määrin huomioon koulun kerhotarjonta kuljetuksia suunnitellessa. Myös uudentyyppisiä toimintamalleja ja mahdollisesti etäteknikkaa hyödyntäviä työtapoja tulisi kehittää. Vastaajat esittävät esimerkiksi sitä, että koulun kerhot keskitettäisiin samoihin päiviin, jolloin suurimmalle osalle oppilaista löytyisi niistä kiinnostavaa tekemistä. Koulukuljetukset lähtisivät vasta kerhotuntien jälkeen.

Kyselyyn vastanneiden koulujen mukaan toivottavaa olisi myös se, että koulun kerhojen vetäjiksi saataisiin esimerkiksi järjestöjen henkilöitä. Koulut tarvitsisivatkin tuki- ja ohjauspalveluja yhteistyöverkostojen ja tällaisten käytäntöjen luomiseen. Joissain kouluissa harrastekerhot jo ovat ulkopuolisten järjestöjen, kuten 4H-liiton, Nuoren Suomen tai vanhempainyhdistysten tai liikuntaseurojen toteuttamia. Tällöin koulu tarjoaa tilat kerhoille, mutta toiminnan järjestää ulkopuolinen organisaatio. Aiempaa tiiviimpää yhteistyötä koulun ja taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten kanssa peräänkuulutetaan myös.

Vastaajat pitivät erittäin tärkeänä myös sitä, että kerhotoimintaan on saatavana tuki- ja oppimateriaaleja. Teemoittain jäsenettyjen sisältöpakettien avulla kerhotyön rytmittäminen ja ohjaaminen sekä tiedonhankinta helpottuu. Tärkeänä pidettiin materiaalien huokeutta tai maksuttomuutta ja helppoa saatavuutta.

Kerhokyselyn vastauksissa tuli ilmi opettajien työssäjaksaminen ja vapaa ajan arvostaminen kerhotyön edelle. Mirja Liikasen mukaan ihmiset arvioivat elämäänsä yhä enemmän yksityisestä elämämpiiristä käsin.² ja ³ Työmäärien lisääntyessä ja vaatimustason noustessa ei kaikilla enää riitä voimia ja motivaatiota kerhojen ohjaamiseen. Syrjäläisen ja Värriin (2002) mukaan useita opettajia vaivaa uhkaava työuupumus. Opettajien kyynisyys ja halu vaihtaa ammattia eivät johdu pelkästään koulutoimeen kohdistuvista säästöistä, vaan seuraamuksensa on myös kouluun ja opetukseen kohdistuvilla odotuksilla; opettajat tekevät työtään jatkuvassa kehittämisen kehässä. Opettajien työnkuva on muuttunut ja ylilaajentunut.⁴ Kuitenkin osa opettajista, joiden kouluissa ei toiminut yhtään kerhoa, vastaa haluavansa ohjata kerhoja, jos saa siitä korvauksen. Motivoituneille opettajille tulisikin tarjota mahdollisuus kerhotyöhön.

Kyselyn mukaan opettajat eivät ole halukkaita järjestämään päivittäistä 1.-2. luokkalaisille tarkoitettua iltapäivätoimintaa. Koulun kerhotoiminnan roolina nähdään lasten ja nuorten harrastuneisuuden tukeminen. Myös kerhotoiminnan ominaislaatu vapaaehtoisuuteen

pohjautuvana ja nuoria itseään kiinnostavana toimintana näkyi vastauksissa: pidettiin tärkeänä, että oppilaiden aloitteita kerhojen aiheista kuullaan, ja heidät otetaan mukaan sisältöjen suunnitteluun.

¹ Opetushallitus (2004). Koulun työympäristön itsearviointi / Opastava teksti.
[<http://www.edu.fi/itsearviointi/suomi/resurssi/koutymp.html>].(21082004)

² Liikkanen, M (2004). Vapaa-aika - työn vastakohta, harrastuksia vai vapautta? WWW -sivusto.
[http://www.stat.fi/tup/ajankohtaista/n_2004-07-20_b.html]. (10082004)

³ Liikkanen, M (2004). Vapaa-aika - työn vastakohta, harrastuksia vai vapautta? WWW -sivusto.
[http://www.stat.fi/tup/ajankohtaista/n_2004-07-20_b.html]. (10082004)

4 Tampereen yliopisto (2002). Yliopistoutiset. Eija Syrjäläisen ja Veli-Matti Värriin virkaanastujaiset 12. joulukuuta.
[<http://www.uta.fi/ajankohtaista/yliopistoutiset/1203/1212d.html>] (10082004)

4 Kerhotoiminnan kehityshaasteet

Kyselyn tulokset osoittavat, että kouluissa on opettajia, joilla olisi motivaatiota kerhotoimintaan, mutta ei toistaiseksi siihen mahdollisuuksia. Kyselyyn vastanneet rehtorit ja kerhotoiminnan vastuupettajat arvioivat, että joka neljäs opettaja olisi kiinnostunut ja/tai halukas ohjaamaan kerhoja. Tilastokeskuksen tilastojen mukaan suomalaisessa perusopetuksessa on opettajia yhteensä 44700. Tämän kyselyn mukaan joka neljäs heistä olisi kiinnostunut kerhojen ohjaamisesta. Tämä tarkoittaa laskennallisesti 11 175 opettajan potentiaalia. Jos he ohjaisivat viikoittain esimerkiksi kahta kerhoa, olisi Suomen kouluissa 22 350 kerhoa. Opettajien kiinnostus kerhotyötä kohtaan ei tämän laskelman mukaan ole siis vähentynyt 1990-luvun alun tasosta, jolloin kouluissa oli noin 19 000 kerhoa. ”Miksi toimiva järjestelmä ROMUTETTIIN?!”, kysyykin eräs vastaajista.

Peruskouluissa on yhteensä 597 414 oppilasta. Järvisen mukaan keskimääräinen oppilasmäärä yhdessä kerhossa on 16¹. Jos näihin yllä mainittuihin kerhoihin osallistuisi tuo 16 oppilasta kuhunkin, tarkoittaisi tämä sitä, että meillä olisi Suomessa 357 600 kerhopaikkaa kahdeksi tunniksi viikkoa kohden.

Suurimpana esteenä tämän potentiaalin hyödyntämiseen on taloudellisten resurssien puute. Olisikin pohdittava, millä tavalla valtiovallan panostukset kerhotoiminnan kehittämiseen ja tukemiseen saataisiin tehokkaammin kohdentumaan suoraan kerhoille. Mikäli normiohjauksen tai lainsäädännön kautta opetustoimen ja kerhotoiminnan varoja ei voida korvamerkitä, kuten kyselyssä esitettiin, tulisi panostaa seuraaviin toimiin:

1. Järjestetään opetustoimen päätöksentekoon kunnissa osallistuville henkilöille tarkoitettuja koulutuksia. Niiden sisältönä voivat olla kerhotoiminnan hyödyt nuorten sosiaalistumisessa, syrjäytymisen ehkäisyssä ja kouluviihtyvyyden parantamisessa. Myös kerhotoiminnan resurssipohjaa olisi syytä käsitellä. Koulutuksia suunniteltaessa ja toteutettaessa on tehtävä tiivistä yhteistyötä Suomen Kuntaliiton ja Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n kanssa.

2. Opetustoimeen sisältyvä kerhotoiminta tulee resursoida siten, että kouluissa oleva opettajapotentiaali kerhonohjaajiksi saadaan hyödynnettyä. Koulun kerhotoiminta vastaa

osaltaan tavoitteeseen tarjota jokaiselle lapselle ja nuorelle vähintään yksi tunti kerhotoimintaa viikossa.

3. Opetustoimen henkilöstölle, eritoten rehtoreille, tulee järjestää paikallistasolla koulutuksia, joissa kerrotaan kerhotoiminnan tukipalveluista, materiaaleista ja erilaisista kerhotoiminnan organisointimalleista. Opettajat tulee itse saada mukaan luomaan paikallistasolla toimivia organisointimalleja, joissa alueelliset erityispiirteet on huomioitu.

4. Käynnistetään kehittämishankkeita, jotka luovat kerhotyöhön uusia toimintamalleja. Tällaisia olisivat esimerkiksi järjestöjen ja koulun välistä yhteistyötä parantavat hankkeet, taiteen perusopetuksen ja koulun kerhotoiminnan välistä raja-aitaa avaavat hankkeet ja uusia toteutustapoja koulun kerhoihin tuovat hankkeet. Kerhoissa voitaisiin esimerkiksi hyödyntää oppilastutoreita tai luoda virtuaalinen kerhoklubi.

5. Kerhoille tulee tuottaa tukimateriaaleja. Tällaisia kerhotoimintaan soveltuvia aineistoja on jo esimerkiksi Nuori Suomella, 4H-liitolla, Kerhokeskus – koulutyön tuki ry:llä, Opetushallituksella ja Koululiikuntaliitolla. On tärkeää koota kerhomateriaalit yhteen materiaalipankkiin siten, että ne ovat kerhonohjaajien helposti löydettävissä. Luonteva alusta materiaalipankille on internet-portaali www.kerhonetti.net.

¹ Järvinen, M (2002). KERHOT NETISSÄ / Selvitys kerhotoiminnan volyymeista opetusministeriön aamu- ja iltapäivätoiminnan työryhmää varten.
[[http://rhino.probatus.com/kerhonetti/bulletin.nsf/e7c3c879878116a6c225655c0054e382/00e1740cee0b45d6c2256bf0002b3bec/\\$FILE/kerhot2002opm.doc](http://rhino.probatus.com/kerhonetti/bulletin.nsf/e7c3c879878116a6c225655c0054e382/00e1740cee0b45d6c2256bf0002b3bec/$FILE/kerhot2002opm.doc)]. (24082004)

Lähdeluettelo

European Union (2001). Euroopan komission valkoinen kirja / Eu:n nuorisopolitiikan uudet tuulet.
[http://europa.eu.int/comm/youth/whitepaper/download/whitepaper_fi.pdf] (22082004)

Järvinen, M (2002). KERHOT NETISSÄ / Selvitys kerhotoiminnan volyymeista opetusministeriön aamu- ja iltapäivätoiminnan työryhmää varten.
[[http://rhino.probatus.com/kerhonetti/bulletin.nsf/e7c3c879878116a6c225655c0054e382/00e1740cee0b45d6c2256bf0002b3bec/\\$FILE/kerhot2002opm.doc](http://rhino.probatus.com/kerhonetti/bulletin.nsf/e7c3c879878116a6c225655c0054e382/00e1740cee0b45d6c2256bf0002b3bec/$FILE/kerhot2002opm.doc)]. (24082004)

Koivisto, K (2002) Nuorison sivistämisestä turvallisiin iltapäiviin. Kerhokeskus - koulutyön tuki ry

Liikkanen, M (2004). Vapaa-aika - työn vastakohta, harrastuksia vai vapautta? WWW -sivusto.
[http://www.stat.fi/tup/ajankohtaista/n_2004-07-20_b.html]. (10082004)

Liikkanen, M (2004). Vapaa-aika - työn vastakohta, harrastuksia vai vapautta? WWW -sivusto.
[http://www.stat.fi/tup/ajankohtaista/n_2004-07-20_b.html]. (10082004)

Opetushallitus (2004). Koulun työympäristön itsearviointi / Opastava teksti.
[<http://www.edu.fi/itsearviointi/suomi/resurssi/koutymp.html>].(21082004)

Opetusministeriö (2003). Lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy koulutuksen alalla.
[<http://www.minedu.fi/julkaisut/koulutus/2003/tr04/kuvailu.html>]. (21082004)

Sosiaali- ja Terveysministeriö (2004). Tiedote 152/2004.
[<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/1823/index.htx>].(23082004)

Sosiaali- ja Terveysministeriö (2004). Tiedote 152/2004.
[<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/1823/index.htx>].(23082004)

Tampereen yliopisto (2002). Yliopistoutiset. Eija Syrjäläisen ja Veli-Matti Värrin virkaanastujaiset 12. joulukuuta.
[<http://www.uta.fi/ajankohtaista/yliopistoutiset/1203/1212d.html>] (10082004)

Valtioneuvosto (2003). Laki perusopetuslain muuttamisesta / Säädökset vuosi 2003.
[[http://finlex1.edita.fi/dynaweb/stp/stp/2003sd/@ebt-link?showtoc=false;target=IDMATCH\(id,20031136.sd\)](http://finlex1.edita.fi/dynaweb/stp/stp/2003sd/@ebt-link?showtoc=false;target=IDMATCH(id,20031136.sd))]
(28092004)

Valtioneuvoston kanslia (2003). Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003.
[www.valtioneuvosto.fi/tiedostot/pdf/fi/36117.pdf] (22082004)

Liitteet

Liite 1 / Kerhokyselylomake

Kysely koulun kerhotoiminnan kehittämistä

Koulu: _____

Postiosoite: _____

Postinumero ja postitoimipaikka: _____

Vastaa seuraaviin kysymyksiin joko ympäröimällä oikea vaihtoehto tai täyttämällä vastaukselle varattu tyhjä kohta.

Kuinka monta oppilasta koulussasi on? **Alle 50 / 50 - 200 / yli 200**

Koulussasi on luokanopettajia ____ **hlöä** / aineenopettajia ____ **hlöä**

Koulusi opettajat ovat toimineet opettajina keskimäärin **Alle 5 / 5-15/ yli 15 vuotta**

Kuinka moni koulusi opettajista vetää / olisi valmis vetämään koulun kerhoja? ____ / **hlöä**

Kuinka monta kerhoa koulussasi toimii aktiivisesti? **0 / alle 10 / 10 - 30 / yli 30 kerhoa**

Miten koulusi kerhotoiminta on järjestetty (vastuut, tilat, palkkiot)?

Miten parantaisit/aktivoisit kerhojen toimintaa koulussasi?

Voidaanko kerhotoimintaa järjestää normaalin koulutyön yhteydessä? **Kyllä / Ei**

Jos vastasit Kyllä, niin kerro miten? Jos taas vastasit Ei, niin perustele vastauksesi?

Miten asioiden tulisi muuttua, jotta yhä useammat opettajat koulussasi kiinnostuisivat koulun kerhojen vetämisestä?

Mikä tuntimäärä olisi mielestäsi riittävä kerhotoimintaan koulussasi?

- a) Päivässä _____ h
- b) Viikossa _____ h

KÄÄNNÄ!

Milloin koulun kerhotoiminta tulisi mielestäsi järjestää?

Ennen koulun alkua / koulupäivän aikana / koulupäivän jälkeen iltapäivällä / koulupäivän jälkeen illalla

Perustele valintasi

Kuinka suuri tulisi kerhotunneista maksettavan tuntipalkkion olla suhteutettuna normaaliin opetuspalkkioon?

Vähemmän / Saman verran / enemmän

Perustele valintasi

Mikä koulun kerhotoiminnassa on mielestäsi parasta / tärkeintä? Miten tämä näkyy koulussasi?

Mitä muuta haluat tuoda esille koulun kerhotoimintaan liittyen?

Minkä aiheen, alan tai oppiaineen yhteyteen koulun kerhotunnit sopisivat erityisesti?

Vastaaajan nimi ja asema (ei pakollinen) _____

Kiitoksia vastauksistasi! Koulun kerhotoiminnan kehittymiselle on erittäin tärkeitä, että olemme kaikki mukana viemässä sitä eteenpäin!

Lähetä lomake alla olevaan osoitteeseen helmikuun 29. päivään mennessä:

Kerhokeskus - koulutyön tuki ry
Tuomas Lehtinen
Mariankatu 15 a 11
00170 Helsinki

KIITOS!